

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Соболь Є.Ю.,

*доктор юридичних наук, професор, ректор
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: 0000-0002-0804-8354
e-mail: 81sobol@gmail.com*

Соболь Є.Ю. Адміністративно-правове забезпечення земельних відносин та інформаційно-комунікаційна складова розвитку агропромислового комплексу.

У статті здійснено комплексний аналіз адміністративно-правового забезпечення земельних відносин у контексті сучасних викликів, що постають перед агропромисловим комплексом України. Досліджено взаємозв'язок між ефективністю правового регулювання земельної сфери та впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у процес управління аграрною діяльністю. Підкреслено, що земельні ресурси є стратегічним національним багатством, а їх раціональне використання та охорона потребують не лише чіткої правової регламентації, але й технологічного супроводу, який би гарантував прозорість, достовірність і відкритість земельних даних.

Зосереджено увагу на діяльності органів публічної влади у сфері земельного контролю, зокрема Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування. Визначено проблеми, що знижують ефективність державного контролю, серед яких – кадрова нестача, застаріле технічне забезпечення, обмежений доступ до актуальної інформації про фактичний стан земель. Підкреслено важливість збалансування владних повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також посилення ролі суду як гаранта правомірності управлінських рішень.

Окремо акцентовано на інформаційно-комунікаційній складовій розвитку агропромислового комплексу. Проаналізовано перспективи юридичного визначення статусу цифрових даних у сільському господарстві, регулювання електронного документообігу, забезпечення захисту персональних і комерційних даних, створення системи кібербезпеки для аграрного сектору. Зазначено, що формування єдиних стандартів використання цифрових платформ у сфері АПК є передумовою інтеграції українського аграрного бізнесу до європейського та світового ринкового простору.

Обґрунтовано, що ключовим завданням є створення інтегрованої електронної системи земельного управління з відкритим доступом до даних. Це сприятиме мінімізації корупційних ризиків, підвищенню прозорості процедур, забезпеченню ефективного контролю за дотриманням земельного законодавства та зміцненню довіри громадян і бізнесу до державних інституцій.

Зроблено висновок, що адміністративно-правове забезпечення земельних відносин має розвиватися у взаємодії з цифровізацією агропромислового комплексу. Такий підхід дозволить підвищити ефективність управління земельними ресурсами, сприятиме формуванню сучасної моделі аграрної політики та створить умови для сталого розвитку аграрної галузі України.

Ключові слова: земельні відносини, сфера земельних відносин, відповідальність, адміністративні правопорушення, агропромисловий комплекс, цифрові інструменти, цифрові платформи, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правове регулювання, інформаційні бази даних, державний контроль, геоінформаційні системи, електронний документообіг, цифровізація аграрного сектору, інформаційно-комунікаційні технології.

Sobol Ye.Yu. Administrative and legal support of land relations and the information and communication component of the development of the agro-industrial complex.

The article provides a comprehensive analysis of the administrative and legal support of land relations in the context of modern challenges facing the agro-industrial complex of Ukraine. The relationship between the effectiveness of legal regulation of the land sector and the introduction of information and communication technologies into the process of managing agricultural activities is studied. It is emphasized that land resources are a strategic national wealth, and their rational use and protection require not only clear legal regulation, but also technological support that would guarantee transparency, reliability and openness of land data.

The focus is on the activities of public authorities in the field of land control, in particular the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre, local state administrations and local self-government bodies. Problems that reduce the effectiveness of state control are identified, including staff shortages, outdated technical equipment, limited access to up-to-date information on the actual state of land. The importance of balancing power between executive authorities and local self-government bodies is emphasized, as well as strengthening the role of the court as a guarantor of the legality of administrative decisions.

Separate emphasis is placed on the information and communication component of the development of the agro-industrial complex. The prospects for the legal definition of the status of digital data in agriculture, the regulation of electronic document flow, ensuring the protection of personal and commercial data, and the creation of a cybersecurity system for the agricultural sector are analyzed. It is noted that the formation of unified standards for the use of digital platforms in the agro-industrial complex is a prerequisite for the integration of Ukrainian agrarian business into the European and global market space.

It is substantiated that the key task is to create an integrated electronic land management system with open access to data. This will help minimize corruption risks, increase the transparency of procedures, ensure effective control over compliance with land legislation, and strengthen the trust of citizens and businesses in state institutions.

It is concluded that the administrative and legal support of land relations should develop in interaction with the digitalization of the agro-industrial complex. This approach will increase the efficiency of land resource management, contribute to the formation of a modern model of agricultural policy, and create conditions for the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine.

Key words: land relations, sphere of land relations, responsibility, administrative offenses, agro-industrial complex, digital tools, digital platforms, administrative and legal support, administrative and legal regulation, information databases, state control, geoinformation systems, electronic document management, digitalization of the agricultural sector, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Земельні відносини є ключовим елементом агропромислового комплексу, оскільки земля виступає базовим ресурсом сільськогосподарського виробництва. Водночас ефективність їх функціонування значною мірою залежить від адміністративно-правових механізмів регулювання, які повинні забезпечувати прозорість, справедливість і стабільність у сфері користування та охорони земель. На практиці виникають проблеми, пов'язані з недостатньою узгодженістю нормативно-правових актів, недосконалістю процедур адміністративного контролю та нагляду, а також слабкою реалізацією правових гарантій захисту прав суб'єктів земельних відносин. Важливим аспектом є також відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері землекористування, адже саме вона виступає інструментом забезпечення дотримання законодавчих вимог та відновлення порушених прав.

Сучасні виклики вимагають інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у систему управління агропромисловим комплексом. Йдеться про електронні кадастрові системи, геоінформаційні платформи, автоматизовані сервіси адміністративних процедур у сфері землекористування. Проте відсутність належного адміністративно-правового забезпечення впровадження таких інструментів обмежує їхній потенціал та гальмує розвиток цифрової аграрної економіки.

Мета статті полягає у комплексному аналізі адміністративно-правового забезпечення земельних відносин в Україні в умовах цифрової трансформації агропромислового комплексу, визначенні інформаційно-комунікаційних інструментів, здатних підвищити ефективність управління земельними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі проблематика адміністративно-правового регулювання земельних відносин отримала ґрунтовне висвітлення у працях В.Б. Авер'янова, В.І. Андрейцева, О.Ф. Андрійко, В.Г. Атаманчука, В.Г. Афанасьєва, О.М. Бандурки, І.Л. Бачило, Ю.П. Битяка, Д.М. Гвішіані, В.К. Гіжевського, І.П. Голосніченка, Г.Г. Забарного, Р.А. Калюжного, Л.В. Ковалю, М.В. Ковалю, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Б.П. Курашвілі, Б.М. Лазарева, А.В. Оболонського, А.М. Омарова, О.О. Погрібного, В.Д. Рудашевського, М.В. Шульги та інших учених.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших засобів реалізації державної політики у сфері використання земельних ресурсів є створення дієвої та ефективної нормативно-правової бази, спроможної забезпечити правопорядок у сфері земельних відносин [1, с. 88; 2, с. 74]. Адміністративно-правове регулювання земельних відносин в Україні має багатогранний характер, адже воно охоплює як питання визначення правового статусу земель, так і організацію діяльності уповноважених органів публічної влади у сфері їх використання та охорони. Земельні ресурси виступають об'єктом особливого правового режиму, оскільки мають не лише економічне, а й екологічне та соціальне значення. У структурі адміністративно-правового регулювання, залежно від предмету, у структурі адміністративно-правового регулювання, залежно від предмету, Є.О. Гладкова виділяє три блоки відносин: а) відносини публічного управління у сфері раціонального користування земельними ресурсами; б) відносини з надання публічних послуг у сфері раціонального користування земельними ресурсами; в) адміністративно-деліктні відносини, що впливають з порушень земельного законодавства [2, с. 75]. Саме остання група безпосередньо пов'язана з інститутом відповідальності за адміністративні правопорушення, оскільки недотримання правил користування та охорони земель породжує необхідність застосування санкцій, спрямованих на відновлення правопорядку та попередження повторних порушень.

Правова організація використання й охорони земель в Україні містить у собі сукупність заходів щодо організації, упорядкування системи державного управління з метою надання регулюючого впливу на земельні правовідносини шляхом створення правових і економічних передумов для стійкого функціонування всіх форм власності в питаннях володіння, користування та розпорядження землею [3, с. 76].

Основними завданнями адміністративно-правового регулювання є створення дієвих механізмів реалізації прав суб'єктів земельних відносин, упорядкування адміністративних процедур, а також запровадження ефективного контролю за дотриманням законодавства у сфері земельних ресурсів.

Сучасний стан земельних відносин демонструє низку проблем, які стримують розвиток агропромислового комплексу. Значна частина труднощів пов'язана з фрагментарністю законодавчої бази, колізіями між Земельним кодексом України та підзаконними актами, а також неврегульованістю багатьох адміністративних процедур, що безпосередньо впливають на землекористувачів. Часто суб'єкти господарювання стикаються з надмірною зарегульованістю, складністю отримання дозвільних документів, дублюванням функцій різних органів влади. Така ситуація знижує рівень правової визначеності, створює ґрунт для корупційних практик і негативно позначається на інвестиційній привабливості аграрного сектору. Водночас адміністративне право має потенціал стати фундаментом для подолання зазначених проблем шляхом упорядкування процедур, зменшення бюрократичних бар'єрів, забезпечення прозорості діяльності органів публічної адміністрації.

Окремого значення набуває питання державного контролю за використанням та охороною земель. Згідно ст. 188 ЗК державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель – центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється законом [4; 5. с. 409]. Таким чином, контрольні повноваження у сфері використання та охорони земель реалізуються Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Водночас ефективність контролю залишається низькою через недостатнє кадрове забезпечення, технічну відсталість та обмеженість доступу до достовірних даних про фактичний стан земель.

Підвищення результативності державного контролю можливе за умови чіткої правової регламентації контрольних процедур, належної організації діяльності відповідних органів, удосконалення механізмів взаємодії з іншими правоохоронними інституціями, а також активного застосування профілактичних заходів, спрямованих на запобігання порушенням земельного законодавства. Важливою передумовою подолання кризових явищ у державній політиці контролю за використанням і охороною земель є збалансування владних повноважень між виконавчою владою та органами місцевого самоврядування, що дозволить досягти комплексної рівноваги та забезпечити взаємний контроль. При цьому ключовим посередником у врегулюванні конфліктів у сфері земельних відносин залишається суд [6].

З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення є інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у систему державного контролю та моніторингу. Використання геоінформаційних систем, супутникового моніторингу, електронного документообігу та інформаційних баз даних створює можливість отримання повної й достовірної інформації про фактичний стан земель, забезпечує своєчасне виявлення порушень і сприяє оперативному застосуванню адміністративних заходів впливу.

Інформаційно-комунікаційна складова розвитку агропромислового комплексу полягає у створенні цифрових інструментів для управління земельними ресурсами, що зумовлює потребу у відповідному інформаційно-правовому регулюванні. Таке регулювання повинно охоплювати кілька ключових напрямів. Передусім необхідним є чітке юридичне визначення статусу цифрових даних у сільському господарстві, зокрема врегулювання правового режиму інформаційних ресурсів та інформаційних баз даних, отриманих у результаті дистанційного зондування земної поверхні, використання безпілотних літальних апаратів, агроботів та інших цифрових технологій. Важливим завданням виступає розвиток електронного документообігу, що передбачає запровадження юридичних стандартів для цифрових угод, контрактів та облікових записів, які регулюють аграрну діяльність. Особливого значення набуває захист персональних даних та комерційної інформації, адже йдеться про збереження конфіденційності даних фермерів, агропідприємств, а також інформації щодо земельних ресурсів. Сучасні умови вимагають належного правового врегулювання питань кібербезпеки аграрного сектору, що передбачає створення правових механізмів для запобігання кібератакам на цифрові системи управління сільськогосподарськими підприємствами. Ще одним пріоритетним напрямом є формування єдиних стандартів використання цифрових платформ у сфері агропромислового комплексу, зокрема правове регулювання діяльності онлайн-майданчиків з торгівлі агропродукцією, функціонування електронних реєстрів аграрних підприємств та застосування цифрових інструментів контролю якості продукції [7].

В Україні вже функціонує Державний земельний кадастр, однак його інтеграція з іншими реєстрами, а також забезпечення повноти та актуальності відомостей залишаються проблемними питаннями. Існування розбіжностей у даних між кадастровою та реєстраційною системами нерідко призводить до виникнення земельних спорів, затримок у проведенні операцій із землею та обмеження доступу громадян і бізнесу до достовірної інформації. У цьому контексті запровадження єдиної електронної системи земельного управління з відкритим доступом до даних здатне істотно знизити корупційні ризики, посилити контроль за дотриманням земельного законодавства та підвищити рівень довіри суспільства до державних інституцій.

Не менш важливим є застосування інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення адміністративних процедур у сфері земельних відносин. Йдеться про електронні сервіси з надання адміністративних послуг, можливість дистанційного подання документів, автоматизацію перевірки правового статусу земельної ділянки, впровадження смарт-контрактів у сфері оренди землі. Такі рішення здатні істотно зменшити часові та фінансові витрати суб'єктів господарювання, створити передумови для прозорості адміністративних процесів і ліквідувати підґрунтя для зловживань з боку посадових осіб.

У європейських країнах досвід цифровізації земельних відносин довів свою ефективність у підвищенні продуктивності аграрного виробництва та забезпеченні продовольчої безпеки. Україна, яка прагне інтеграції до єдиного європейського правового простору, має адаптувати своє адміністративне законодавство до стандартів ЄС, зокрема в частині електронного врядування, прозорості державного управління, захисту прав суб'єктів земельних відносин. У цьому контексті важливим є впровадження директив та регламентів Європейського Союзу щодо електронних

реєстрів, використання відкритих даних, захисту персональної інформації, що дозволить гармонізувати національну систему з міжнародними стандартами.

Висновки. Адміністративно-правове забезпечення земельних відносин у поєднанні з інформаційно-комунікаційною складовою розвитку агропромислового комплексу є одним із ключових напрямів сучасної державної політики. Дослідження показало, що належна правова регламентація контролю за використанням та охороною земель, поєднана з інтеграцією цифрових інструментів, створює передумови для підвищення ефективності аграрного управління. Упровадження геоінформаційних систем, супутникового моніторингу, електронного документообігу та інших інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме своєчасному виявленню адміністративних правопорушень, зниженню корупційних ризиків і посиленню прозорості земельних відносин.

Водночас виявлено низку проблем, серед яких недостатня інтеграція Державного земельного кадастру з іншими реєстрами, недосконалість організаційного забезпечення контролю, обмеженість доступу до актуальної інформації та загрози кібербезпеці цифрових систем аграрного сектору. Їхнє подолання потребує системного удосконалення адміністративно-правових механізмів, зокрема чіткої регламентації правового статусу цифрових даних, встановлення єдиних стандартів електронного документообігу, розбудови правових гарантій захисту персональної та комерційної інформації, а також ефективного механізму відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері земельних відносин.

Європейський досвід свідчить, що успішна цифровізація агропромислового комплексу можлива лише за умови балансу між державним регулюванням і забезпеченням відкритого доступу до даних, а також тісної співпраці державних органів, бізнесу й громадянського суспільства. Для України це означає необхідність формування єдиної електронної системи земельного управління, яка поєднає кадастрові та реєстраційні відомості, створення дієвих правових механізмів контролю та нагляду, а також активне впровадження інноваційних інформаційних технологій у сферу АПК.

Отже, адміністративно-правове забезпечення земельних відносин у поєднанні з інформаційно-комунікаційними інструментами має стати основою для сталого розвитку агропромислового комплексу України, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та інтеграції у європейський правовий і економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дрозд О.Ю. Норми адміністративного законодавства у сфері земельних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 6. С. 88–91.
2. Гладкова Є.О. Адміністративно-правове регулювання земельних відносин в Україні: стан та перспективи розвитку. *Європейські перспективи*. 2014. № 6. С. 74–80.
3. Кондратенко В.М. Сутність та зміст адміністративно-правового регулювання земельних відносин в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. №7. С. 73–77.
4. Про утворення територіальних органів Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5-2015-%D0%BF#Text>.
5. Логвиненко М.І., Кадала В.В. Державний контроль за використанням та охороною земель як аспект публічного адміністрування у сфері користування землями. *Юридичний науковий електронний журнал*. – 2021. № 3. С. 408–410.
6. Антонова С.Є., Журик М.Є. Державний контроль за використанням і охороною земель: регіональний аспект. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/34.pdf.
7. Шорський П.О. Правова етимологія теоретичних засад інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 265–272.